

Olympisch Stadion

NATIONALE SPORThERDENKING

OLYMPISCH STADION
AMSTERDAM

4 MEI 2017

Comité Nationale Sportherdenking 4 mei:

Jan-Coen Hellendoorn Voorzitter Comité
Julius Egan Hoofd Sportraad Amsterdam
Simone Freling Directeur Ajax Foundation
Carla de Groot Directeur Olympisch Stadion Amsterdam
Jurryt van de Vooren Sporthistoricus

COLOFON

© 2017 Stichting Exploitatie Olympisch Stadion Amsterdam

Tekst: Jurryt van de Vooren

Fotografie: ANP, Nationaal Archief volgens de CC licensering, Wikipedia.

De redactie heeft zich ingespannen alle rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Als er rechthebbenden niet zijn benaderd, dan kunnen zij contact opnemen met info@olympischstadion.nl.

Productie: Kim Tyrakis-Abdoelhafiezkhani, Nienke Erkelens

Vormgeving: Marjolein Ruiter Grafisch Ontwerp & Media

De Nationale Sportherdenking 2017 wordt mede mogelijk gemaakt door de steun van Gemeente Amsterdam, Bestuurscommissie Zuid, NOC*NSF, Ajax Foundation, 4-5 mei Comité Amsterdam en het Olympisch Stadion.

Programma

4 mei 2017

OLYMPISCH STADION
AMSTERDAM

10.30 uur Ontvangst in 1928 Room
(Olympisch Stadion 2).

11.00 uur Inhoudelijk programma over zwemmen in de Tweede Wereldoorlog met bijzondere filmbeelden en foto's, onder leiding van sporthistoricus Jurryt van de Vooren en Marnix Koolhaas van Andere Tijden Sport.

12.30 uur Aanvang ceremoniële herdenking bij het beeld van Prometheus op het plein voor het Olympisch Stadion.

Sprekers: André Bolhuis, Paul Slettenhaar,
Eric van der Burg

“We moeten er bij stilstaan dat het zomaar kan gebeuren. En dat het niet in de hele wereld zo goed gaat als hier. Ik denk dat het heel goed is, dat bij het Olympisch Stadion die link wordt gelegd.”

Anouk Hoogendijk (voetbalster Ajax Vrouwen)

Zwemster Nida Senff met haar eikenzaailing, 1936.

Hitler (met links van hem Hermann Göring and Albert Speer) reikt eik uit aan Olympisch atlete.

Tijdens de Olympische Spelen van 1936 kregen alle kampioenen een eikenzaailing als geschenk, omdat de Duitse organisatie die beschouwde als een symbool van kracht. Zo kwamen er zes eikenbomen naar ons land, want zoveel gouden medailles werden er gewonnen door Nederlandse sporters. De enige twee Olympische zaailingen in Nederland die er in 2017 nog zijn – de exemplaren van de zwemestafetteploeg en van rugzwemster Nida Senff – staan achter het Olympisch Stadion.

De Olympische eiken van Berlijn 1936

Op 21 december 1936 was er een speciale bijeenkomst waarbij die boompjes in de grond werden gezet. De toenmalige directeur van het stadion zei in zijn toespraak, dat hij hoopte dat de zwemsters de tijd zouden meemaken dat deze planten tot statige eiken zouden zijn uitgegroeid. Daarna werden ze in de grond gezet en overleefden de oorlog en de Hongerwinter. Ruim tachtig jaar later staan ze inderdaad als statige eiken aan het water, een levende herinnering aan de beruchte Olympische Spelen van 1936, die door de nationaalsocialisten werden

misbruikt voor propaganda. Deze bomen maken zo onderdeel uit van onze nationale sportgeschiedenis, al voelt het misschien ongemakkelijk. Tijdschrift 'Ons Amsterdam' sprak in 2009 zelfs over "foute bomen", alsof die eikjes tijdens de oorlogsjaren openlijk met de bezetter hadden gecollaboreerd. Deze ogenschijnlijk onschuldige natuur wordt daarmee bijna één op één vergeleken met het zogenaamde 'schuldige erfgoed' of 'dadererfgoed', objecten in het Nederlandse landschap die achtergelaten zijn door de nationaalsocialisten.

>>

De overgebleven eiken achter het Olympisch Stadion.

Een bekend voorbeeld van zulke nalatenschap is de 'Muur van Mussert' in Lunteren, waar een emotionele discussie over woedt wat we er in onze tijd mee moeten doen. Een ander voorbeeld is een sporthal in het Gelderse Ellecom, die mede door Joodse dwangarbeiders onder gruwelijke omstandigheden is aangelegd. Die hal wordt momenteel gerenoveerd als enige nationaal-socialistische architectuur in Nederland met een monumentenstatus.

De eikenbomen werden echter al vóór de bezettingsjaren geplant, geheel vrijwillig. De Olympische kampioenen van 1936,

van wie deze bomen zijn geweest, hebben tijdens de oorlog geen enkele oorlogsmisdaad gepleegd, waarmee er ook op die manier geen negatieve associaties zijn.

Tijdens deze Nationale Sportherdenking gaan we hierover praten: wat moeten we doen met elementen uit ons nationale sportverleden, die direct of indirect een band hebben met de Tweede Wereldoorlog?

We zijn daarom benieuwd naar uw standpunt: behoren deze eikenbomen tot ons 'schuldig erfgoed', net als de Muur van Mussert, of niet? ■

Nummer: G 1224

stellt dar: Jubelnd wird Frl. Senff, Holland von ihren Landsleuten nach ihrem Siege auf die Schulter genommen.

aufgenommen 13ten August 36

Een oorlogsslachtoffer als paralympisch rolmodel

Zwemster Elka Gaarlandt werd een nationale bekendheid door het winnen van drie medailles op de Paralympische Spelen van 1964. Haar handicap liep ze in 1944 op tijdens het bombardement van Deventer. Ook haar vader raakte zwaargewond.

Elka Gaarlandt werd in 1940 geboren in een echte bestuurdersfamilie. Haar grootvader was burgemeester in Gouda en haar vader toentertijd burgemeester van het Drentse Gasselte. In 1944 woonde ze met haar familie in Deventer, waar ze getroffen werd door vliegtuigbommen. "Ik werd op mijn vierde jaar invalide door een granaatscherf," zei ze twintig jaar later. "Ik weet dus niet wat lopen is." Haar vader overleefde het bombardement ternauwernood.

Het leven ging verder. Zoals de moeder van Elka Gaarlandt in 1964 tegen De Telegraaf zei: "Ach, dat zijn van die dingen waar je best aan went." Elka's vader werd na de oorlog burgemeester van Emmen en Commissaris van de Koningin van Drenthe. Zijn rechteroog was bedekt met een witte lap.

Elka leerde zwemmen in een revalidatiecentrum in Utrecht, een grote wending in

haar leven. Ze was zeer succesvol op de **Stoke-Mandeville Games**, de voorganger van de huidige Paralympische Spelen. In 1964 won ze in Tokio zelfs paralympisch goud op de 50 meter schoolslag in haar klasse.

"Voor mij was het het belangrijkste, dat er in Tokio plaats was voor gehandicapten," zei ze daarna. "Dat je als invalide mee mag doen, mee kunt doen. Wij zijn heus geen zielenpoten. Hier in Nederland vinden de mensen het eng als je in een rolstoel zit. Vijf jaar geleden zou u mij misschien niet eens hebben durven bezoeken, omdat u het griezelig vond. Wat zou het niet goed en fijn zijn als wij, invaliden, hier ook nationale spelen konden houden." Dit doorzettingsvermogen maakte veel indruk, aldus burgemeester Beusekamp van Emmen, de opvolger van Gaarlandt sr.: 'Hij wees op de grote wilskracht, die ieders respect afdwingt en heeft geleid tot deze bijzondere resultaten.'

Elka Gaarlandt bij de uitreiking van Sportman en Sportvrouw van het Jaar 1964, Hilversum.

Bij de verkiezing van Sportvrouw van het Jaar, eindigde Gaarlandt op de tweede plaats en was daarmee de eerste gehandicapte sporter met zoveel nationale aandacht. Tijdens de uitreiking van de bokaal kreeg ze een staande ovatie, waarbij ze met moeite haar emoties kon verbergen. Er werd geschreven: '...Stil in haar invalidenwagentje liet ze de ovatie over zich heen gaan...'

Ze werd een voorbeeld voor veel gehandicapte mensen in Nederland

Op het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen te Den Haag werden in 1964 de winnende atleten ontvangen.

V.l.n.r.: Elka Gaarlandt (in rolstoel), Erica Terpstra, Joop Westbroek (coach paralympische ploeg), staatssecretaris Louis van de Laar en staatssecretaris Aloysius Bartels.

om ook aan sport te doen. In 1964 bijvoorbeeld, werd in Heerenveen de invalidensportclub VADO, 'Valide door Sport' geopend.

"Dat een invalide sportvrouw ook fantastische resultaten kan bereiken heeft mejuffrouw mr. Elka Gaarlandt uit Emmen bewezen", aldus de burgemeester van Heerenveen in zijn toespraak.

Elka Gaarlandt overleed in 2006. ■

2646.
Onderstaande leden zijn naar Duitschland vertrokken en moeten dus ook nog afgevoerd worden:

W.v.d. Ende
L.v.d.Heuvel
T.de Jong
M.Scholten
M.G.Schoonderwoerd
A.J.Houtman
J.de Vogel
Kolenbrander
A.de Vries
L.Swaneburg
D.den Haag
Willense
J.de Kwaadsteniet
K.Wabeijn
C.J.Verkaaik
J.de Vroom
J.C.Verboom
H.Vonk
G.Verbiest
J.Verboom
G.Lokum
L.v.Staalduinen
N.Scholten
J.C.Spoel
H.J.van Dijk
J.M.Brauns
J.Welzenis
M.Reijkerkerk
Hortensius
A.v.d.Heuvel
G.den Haag
A.Hornes
A.D.Hornes
P.Stoppelenburg
J.Spee
M.Kroon
G.Kers

Mijne Heeren,
Hierbij vind U diverse bescheiden welke door mij zijn gereed gemaakt. Ik deel U mede dat onze secretaris (een haast onmisbaar iemand voor onze brigade) 7 weken geleden is gegrepen door den bezetter en thans nog vast zit, naar ik meen in Rotterdam. Hij zal voorlopig wel niet terug komen, weshalve ik U verzoek, alle correspondentie voor onze brigade aan mijn adres te zenden. Mocht door deze omstandigheid soms wat vertraging ontstaan dan moet U mij dat niet ten kwade duiden, immers ik heb zelf mijn werk en ben nu practisch alleen hier in Gouda waarop de zaak draait. Met de beste wenschen voor 1943 verblijf ik met brigade- en bondsgroeten,

Hoogachtend,

Verdwenen leden

Aan het einde van 1942 publiceerde de Goudse afdeling van de Nederlandsche Zwem- en Reddingsbond een namenlijst, die in één oogopslag de gruwelijke omstandigheden van het moment toont.

Deze bond was een dik jaar eerder tot stand gekomen na een fusie van de Koninklijke Nederlandsche Zwembond en de Koninklijke Nederlandsche Bond tot het Redden van Drenkelingen, in onze tijd beter bekend als de Reddingsbrigade. Die samenwerking werd opgelegd door de Duitsers en werd na de bevrijding ongedaan gemaakt. De KNZB en de Reddingsbrigade hebben hierdoor wel een gedeeltelijk gezamenlijk verleden.

Meteen na deze fusie had de Goudse Zwemkring 1213 leden, waarvan er 417 afkomstig waren van de Reddingsbrigade. Documenten uit die tijd liggen in het privéarchief van Ton Mooijenkind, inmiddels 24 jaar secretaris van de Reddingsbrigade in Gouda. Hiernaast ziet u een namenlijst van bijna veertig leden die naar Duitsland waren afgevoerd en daarom geen contributie meer konden betalen.

De voorganger van Mooijenkind behoorde ook tot deze groep ongelukkigen. *'...Onze secretaris is 7 weken geleden gegrepen door den bezetter en zit thans nog vast, naar ik meen in Rotterdam. Hij zal voorlopig wel niet terug komen. Mocht door deze omstandigheid soms wat vertraging ontstaan dan moet u mij dat niet ten kwade duiden...'* ■

Met 'afgevoerd worden' bedoelde men, dat deze leden nog van de ledenlijst moesten worden geschrapt. Onbekend is waar deze mensen terechtkwamen en wie er na de oorlog weer terugkeerden naar Gouda.

Bezoekadres:

Olympisch Stadion 2
1076 DE Amsterdam
www.olympischstadion.nl

